

Salamon testvére Gergely 1733-36 közt három éven át főbíró, Gergely fia Tódor főbíró 1740-ben.

1745-47-ben	Simai Lukács	1760-61-ben	Simai Tódor
1762-ben	S. Lukács	1771-73-ban	S. Tódor
1782-83-ban	S. Tódor	1802-4-benn	S. Gergely

Simai Salamon kezdte, építette 1723-ban az Erdélyben ma is meglévő legelső örmény kőtemplomot. Addig csupán Verzár püspök kápolnája létezett, a templomi összejöveteleket bérelt templomokban tartották. Az Erdélyben kevés örmény nyelvű feliratok egyike a Simai testvérek által épített templom homlokfalán olvasható: Szoghomon Ászvatur Vörtikh Hácsáturi Toderi sinöczhin jékéghéchisz 1724. Simai Kristófnak Tódor nevű fiától született Salamon és Bogdán építették a templomot.

A templomban a sekrestye felett is van egy örmény nyelvű felirat: Szoghomon jév Ászvatur Simáján 1723-in sinöchin zájsz jékéghéchin, renovát átáfz 1751. Erkuszumé renovád árádz e 1797. Irékhumén norec huchádz e 1841. Simai Salamon és Bogdán építették e templomot 1723-ban. Megújított 1751-ben, másodízben újított 1797-ben. Harmadízben 1841-ben. A felirat felett falfestmény látható, ennek közepén a templom képe, két oldalán az építetők és feleségeik majdnem embernagyságú alakja.

A feliratokat készítette és az alakokat festette 1841-ben Gábrus Zakariás örmény tanár, a magyarországi armenológia első művelője.

Simai Salamon 1729-ben a templom fenntartására 2500 forintos alapítványt tesz. „Én Salamon, aki Simai Tódornak vagyok a fia, és az Örményváros főbírája, tudatom mindazokkal, akiket illet, hogy ezen örményvárosban kőtemplomot építettem, melynek harmadik oltára Világosító Szent Gergely nevet visel ... a tisztelendő papság részére kőből lakóházat újonnan csináltattam, az én nőm Szirmai /Hripszime/, továbbá fivérem Ászvatur és ennek neje Mcháthun költségén”.

Folytatás a következő számban.

<><><><><>

Örményország ősi földjén (1)

Utazzunk Arméniába !

A vetítettképes előadássorozat az örmény nép őshazáját mutatja be, azon a most Dunántúlnyi területen utazva, ahogy az előadó az országot előzetes felkészülése és baráti meghívás alapján fényképezőgéppel megörökítette. Szívében, gondolataiban vizuálisan örökre rögzítette azokat az élményeket, művészeti, kultúrtörténeti értékeket, amelyek örmény baráti érzésekből és szeretetből fakadtak.

A sorozat első előadása egy képzeletbeli utazásra hívja a tisztelt hallgatót: "Utazzunk Arméniába!" címmel. Bevezetőként és zenei szignálként Hacsaturján "Spartacus" (a küzdő római rabszolgavezér) című balettzenéjéből hangzott el rövid részlet.

Ezután egy színesen megírt közismert örmény legendát hallottak örmény származású lengyel újságíró tollából "Kőország" és az "örmény konyak" megszületéséről, amely történet egészen a bibliai Genézis Könyvéig nyúlik vissza.

Az előadás azután gyors képváltásokkal, egy-két mondatban ismertette "Múzeumország", az ősi Örmény-felföld kultúrtörténetét a protoörmény népektől, az Urartu birodalomtól (Kr.e. VIII. sz.), a mai modern Örmény Köztársaságig.

Elvezette a látogatót a 3000 esztendő - Rómánál is idősebb - fővárosba, az ősi EREBUNI-ból lett mai Jerevánba. Az urartui kor ősi erődvárosa a birodalom északi határerődje volt, amely ma az örmény nép modern egymilliós metropolisza.

Az erődváros látnivalói visszavezetik az érdeklődőt a Kr. e. IX-VII. századba, azokba az időkbe, amikor az örmény etnikum kialakult és a megtalált és megfejtett ékírásos kőtáblák tanúsága szerint I. Argisti király megalapította a mai örmény fővárost, Jerevánt, ott az Arin-Berd dombon, a város egykori citadelláján.

Ókori leleteket és bizonyítékok sorát látjuk ebből az időből, de bizonyítékokat, ősi leleteket is az itt letelepedett földművelő-állattenyésztő törzsek mindennapi eszközeiből, a korábbi időkből is.

A képsor további kockái sorba vezetik be időben és térben az érdeklődőt az ősi föld megismerésébe. Séta a mai Jerevánban, majd látogatás az örmény Történeti Múzeum kincsei között, ahol ötezer év történeti kultúrkincsei ismerhetők meg a kőfaragvány idoloctól (Kr. e. III. évezred), az urartui ember gabonatárló bronz kádjain és a kerámiaedényeket át a vezéri sírok gazdag aranyleletéig. Eljutunk a világon elsőként megkerezstelkedett örmény keresztény állam történeti kincsei révén a máig.

Járunk az "Ararát völgy"-ében, az örmény katolikoszok központjaiban Zvartnocban és Ecsmiadzinban. Ez utóbbiban a 303-ban felépült keresztény templomban, ahol a nép kereszténnyé válása óta a IV. század elejétől máig is hirdetik Isten igéjét, és ez a hely lett az örménység Rómája, az örmény keresztény egyház katolikoszának székhelye. Ecsmiadzin- a szó jelentése: a hely, ahol az Úr megszületett fia a földre szállt-, és itt Világosító Szent Gergely tevékenységként a nép felvette a keresztény hitet. Mindezekről sok szép legenda és történet mesél, amelyet szinte szétválaszthatatlanul már Choreni Mózes, az örmény történetírás atyja, az örmények V. században élt nagy krónikása megírt.

Ecsmiadzin után történelmi sétánk visszavezet Jerevánba, a Matenadaránba, az örmény írásbeliség szentélyébe, amely ma tudományos kutató levéltári intézet. Az intézmény elődje századunk elejéig a világ első keresztény államának Ecsmiadzinban elhelyezett kéziratgyűjteménye volt, amely azt is szimbolizálja, hogyan jutott el napjainkig a már keresztény örmény kultúrtörténet 1600 év alatt a máig.

Mivel az örmény nép a IV. század elejétől nem értette meg a görög, szír és arámi nyelven hirdetett új hitet, nemzeti fennmaradása forgott kockán, hiszen nyugaton a római helytartó, keleten a perzsák parancsoltak. Örmény írást kellett teremteni, amely a népet és hitét egybekovácsolja.

Az egyik előadás így a Matenadaranon keresztül Mesrop Mastocnak, a vardapetnek, a tanítónak, az örmény írásbeliség atyjának (362-k-440 febr.17.) a máig is használt 36 betűs örmény ABC megalkotójának életét mutatja be (Osakanban a sírját is meglátogattuk).

A sok évszázados kódexgyűjtemény illuminált kódexlapjain kerül bemutatásra a miniatúrák ismertetésén keresztül Mesrop Mastoc életműve, akinek munkássága évszázadokra meghatározó volt az örmény nép életben maradására és fejlődésére. Ő fordította le görögből elsőként örmény nyelvre a bibliát alig negyedszázaddal azután hogy a latin nyelvű Vulgata megszületett. Történelem és legendák összefonódása tudósít, hogy a kéz, amely leírta ezt az örmény mondatot, ezt írta le elsőként: "Megismerni a bölcsességet és az intelmet, felfogni az értelemnek beszédét" (Biblia: Példabeszédek első sora), és azóta az örmény nép ezt a mondatot a magáévá tette.

A Matenadaran az örmény írásbeliség szentélye, amely századunk első felében került Ecsmiadzinból Jerevánba, a világ egyik legjelentősebb kéziratgyűjteményévé vált.

A középkori Arménia művészetében az építőművészet mellett a legjelentékenyebb helyet a könyv- és miniatúraművészet foglalja el. Híres örmény kódexmásoló és miniatúrafestő iskolák működtek az Örmény-felvidék kolostoraiban az V. századtól, de a legrégebb emlékek a vérzivataros évszázadok miatt a IX. századtól láthatók e falak között.

A népvándorlások korának negyedik századát írja ekkor Európa, a Kárpát-medencébe ekkor érkeznek elődeink. És az Ararát lába alatt egy nép már öt évszázada írja saját betűivel saját történelmét és kultúráját, miközben több erősebb nemzet osztozik értékein. És e harcban az örmények saját vagyonuk helyett kultúrájukat és könyveiket mentik elsőként.

Itt e falak között tízezer kézirat, négyezer töredék, százezernél több régi okmány található. Ezek többek között egyházi, filozófiai, történelmi, geográfiai, csillagászati, jogi, matematikai és orvosi művek. (A világ legnagyobb kéziratgyűjteményeiben huszonötezer örmény őskódexet őriznek.)

Kiragadott példánkon végigjárjuk e műgyűjtemény miniatúráinak híresebb példányaait történelmi sorrendben, elsőként a Nagy Arméniában készült műveket, majd a kilikiai iskola és a diaszpóra néhány példája következik. Végül a tudományos munkák feltárásának összegzéseként a miniatúrák művészi ábrázolásain keresztül választ kapunk arról, hogy mit von le a tudomány az örménység életéből, mit ismerhet meg az érdeklődő átlagember ebből a kultúrkörből.

Két előadás foglalkozik az Örmény Nemzeti Galéria anyagával és Martirosz Szárjának "a XX. század nagy öregjének" az életművével. A gyűjteményből megismerjük a hazai

örmény festés történetét, a diaszpóra festményeit, az ott található orosz és nyugat-európai piktúra reprezentánsait.

Utunk során láthatjuk Szárján tájképfestészetét, de itt e helyen, válogatott munkáival is megismerkedünk.

Két képsor és előadás foglalkozik a 3000 éves Arménia történetével:

"Örményország évezredei" címmel. Kiragadott színhelyeken és időkben járunk ezen a tájon, világunk azon helyének egyikén, ahol az antropogenezis megtörténhetett. Ezt a tájat ma is 50 nép lakja.

A Kaukázus e vidéke megközelítésének nehézségei miatt még ma is történelmi menedékhely, amelynek értékmegőrző szerepe van. A történelmi korok előtti időktől, a gobusztáni sziklarajzoktól a Kr. e. XX. század emberének kultúrájától a protoörmény népek, az örménység középkorán keresztül a keresztény örmény államtól a mai örmény ember kultúrtörténetébe jutunk. Számos író, zenész, művész neve villan fel kezdve az örmény Tinódi Lantos Sebestyéntől: Szajat Novától, Hovhannesz Tumanjan költőn keresztül, a világhírű csillagászig Ambarcumjanig.

Három előadás "Kőország"-ba vezeti az érdeklődőt, a Kaukázus szakadécai közé, 2000 méternél is magasabb helyekre. Ahogy mondanók: Örményország - Múzeumország - múzeum a napfényes ég alatt, a középkori örmény építőművészet szakrális építészetében bemutatva. Kolostorok, templomok, kolostoriskolák és kultúrközpontok a sziklák alatt: Odsun, Achpat, Sanahin, Cachkadzor, Hagharcin, Gosavank következnek sorban a zord köves tájakon. "Menedékhely a sziklák mélyén": királyi védvár az Azat patak völgyében. Garni a hellén műveltség védvára, már az I. szd. előtt is állt e helyen. A keresztény kultúrát védte ezen a tájon még eldugottabb helyen a sziklák mélyén a ma is működő Geghard barlangkolostor. A XII. századtól hercegi sírhely, és így áll ma is, - védelem a sziklák között -, egy űzött nép menedéket kereső fiainak.

Látogatás a Szevan tónál két képsorban. Megismerkedünk a 2000 méter magasan fekvő tó évszázadaival, technikátörténeti ismertetővel, melynek tanulsága, hogy a ma emberének nem leigáznia kell a természetet, hanem értékeit megőrizve okosan felhasználni erőit, együtt kell élni vele, mindannyiunk fejlődésének hasznára.

A világhírű örmény építészet "Fejezetek az örmény építészetéről" címmel kerül bemutatásra.

Végül egy országot, egy népet ismertető kultúrtörténeti ismeretterjesztő sorozat nem hagyhatja ki az ott élő EMBER-t sem. Ez talán legjobb az örmény piacokon és az örmény vendéglátáson keresztül mutatható be. Az előadót 28 napi ott-tartózkodása során 32 alkalommal vendégelték meg. Így pl. falusi kolhozparasztnál, éttermekben, banketten, családoknál és baráti körben, melyek során megismerhetők a vidéki hegyi parasztember, az egyetemi tanár, a mérnök, a gazdasági vezető és politikus, egyszóval a gazdasági, társadalmi és politikai élet reprezentánsai. Így sok helyütt került elő fényképezőgép az érdekes eseményeken, a szíves vendéglátások alkalmával. "Örmény emberek és örmény vendéglátók" e rész címe.

Végezetül: "Egy üveg örmény konyak története és búcsú Arméniától."

Egy 30 évnél idősebb "Achtamár" márkájú finom örmény konyak története és címadója a befejező résznek, amely az ARARÁT-Konyakgyár ajándéka volt. A gyár akkor napi 2x25 ezer üveg konyakot palackozott, saját múzeuma volt. Churchillnek a háború idején ők szállították a mindennapi konyakot.

A továbbiakban az Ararát völgyében, a török határ közelében az Araxes határfolyó vidékén Oktyemberján mellett a Sardarabata emlékparkban járunk, e vértől áztatott szent helyen, ahol a néprajzi múzeumot is elhelyezték. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy a már 30 éves palack konyak sorsa itthon, 20 év múltán pecsételődött meg egy családi eseményen, amikor is azzal a magunk és örmény barátaink, valamint az örmény nép egészségére koccintottunk.

Zárásként néhány mondat magamról: műszaki egyetemi tanulmányaim befejezte után nyugalmazásomig híradástechnikai fejlesztő intézetben szerkesztőként a kiadványainkkal foglalkoztam. 30 év óta és jelenleg is amatőr fotós és ismeretterjesztőként tevékenykedem.

Nem vagyok szakembere e témáknak, de illetékes szakemberek tudományos és populáris munkáit nagy előszeretettel dolgozom fel képsorokká ismertetéshez és azokat szívesen publikálom. Saját élményeim alapján, a Budapesti Fotóklub és az Ismeretterjesztő Társulat művészeti szakosztályának tagjaként.

Több tízezer archivált diám mintegy 300 témában került sor száz alkalommal előadásra (többek között külföldön is), így közöttük itt a Fővárosi Örmény Klubban is.

Irodalom:

Mivel magyar nyelvű összefoglaló ismeretterjesztő mű mind ez ideig nem jelent meg Örményországról, illetve a már megjelent népszerű munkák sincsenek üzleti forgalomban, összefoglaló, színes fotóalbumot kínálok szíves figyelmükbe, amely a Corvina Kiadó (1972) gondozásában jelent meg. A mű címe: Örményország (Tájak, várak, városok), Gombos Károly művészettörténész tollából és Gink Károly fotóművész munkája nyomán.

Benyik Béla

A vetítettképes előadás 1997 aug. 21-én hangzott el a Fővárosi Örmény Klubban és csupán bevezetője egy sorozatnak, amelynek részletes tematikája a következő számban ismertetésre kerül.

<><><><><>

Folytatjuk sorozatunkat, amelyben bemutatkoznak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökségének tagjai.